

ВАЖЛИВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Добко Т.В., Ясінський Б.Д. Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя, 1933–1939: Сист. покажчик змісту / Наук. ред. О.С. Онищенко; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; Б-ка Конгресу США; Наук. т-во ім. Шевченка. – Київ; Вашингтон; Нью-Йорк, 2002. – 340 с.

Творення Української держави потребує глибокого дослідження і осмислення, як української історії взагалі, так і творчого спадку окремих видатних її постатей зокрема. Останніми роками інтерес до вивчення творчої спадщини визначного українського публіциста, політичного діяча, літературного критика, ідеолога українського націоналізму Дмитра Донцова (1893–1973), його політико-філософської доктрини значно посилюється. В Україні видано окремі його праці: “Заповіт Шевченка” (К., 1999), “Рік 1918. Київ” (К., 2002), “Хаос сучасності і молодь” (К., 2000) та ін., з’являються його твори на сторінках періодичних видань, започатковано п’ятитомне видання його творів (до першого тому, що побачив світ у львівському видавництві “Кальварія” 2001 р., включено праці: “Сучасне політичне положення нації і наші завдання”, “Підстави нашої політики”, “Націоналізм”). Видано низку дисертаційних та монографічних досліджень, присвячених видатному мислителю. Ці факти доводять: суспільство усвідомлює значущість його спадщини для культурного та політичного життя сучасної України.

У цьому контексті привертає увагу бібліографічний покажчик змісту часопису “Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя”, незмінним редактором якого і був Дмитро Донцов. “Вістник” (1933–1939) хронологічно й ідейно продовжує “Літературно-науковий вістник” “ЛНВ” (1898–1932). Від 1922 р. Д.Донцов здійснював керівництво редакцією відновленого у Львові “Літературно-наукового вістника”. У нових історичних умовах, з огляду на програні визвольні змагання, Д.Донцов більш енергійно і авторитарно продовжує основну лінію часопису, визначену ініціатором “ЛНВ” М.Грушевським, спрямовану на пропагування ідеї самобутності українського народу, української державності, єдності українських

земель, залучення до кола європейських народів. ЛНВ і “Вістник”, на сторінках яких науково обґрунтовувались та всіляко пропагувались ідеї самостійності українського народу, відіграли визначну роль у розвитку української культури, літератури, сприяли утвердженню національної ідеї, формуванню покоління борців за незалежність України, безперечно заслуговують на всебічне вивчення та історіографічний аналіз.

Очоливши Редакційний комітет, Дмитро Донцов залучив до часопису молоді сили: Б.-І.Антонича, Ю. Липу, Б. Кравціва, Н. Лівичку-Холодну, Є. Маланюка, О. Ольжича, О. Стефановича, О. Телігу та ін., які пізніше співпрацювали з ним й у “Вістнику”. Відмежувавшись у 1933 р. від Української Видавничої Спільки, яка друкувала “ЛНВ”, “Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя” стає приватною справою Донцових, здійснюється переважно коштом Бачинських – родини дружини Д.Донцова Марії. Однак редакція “Вістника”, більшість співробітників і напрямок видання залишилися незмінними. Розрахований на інтелігенцію і “тих, хто хоче нею бути”, часопис ставив за мету формування політичної і мистецької еліти, провідної верстви, духовної еліти нації, свідомої своїх високих цілей, виховання вольової людини – патріота, здатного боротися за незалежну Українську державу. Часопис висвітлював питання розвитку науки, української культури, мистецтва, намагався знайомити читачів з кращими творами зарубіжного письменства, пропагував ідеологію українського націоналізму, орієнтацію на культуру Заходу.

З позицій сьогодення можна стверджувати, що “ЛНВ” і “Вістник” не слугували певним політичним силам чи партіям, а представляли власні погляди й переконання їх редакторів – М.Грушевського, І.Франка, Д.Донцова, їхнє розуміння загального добра для

України, національного духовного розвитку. Вони намагалися залучати до праці кращі вітчизняні наукові, літературні сили, відданих українській ідеї, патріотично налаштованих письменників і журналістів. Нині ми маємо змогу вести мову про феноменальне явище в українській журналістиці, видання, в якому формувалася донцовська школа публіцистики, відточувалася журналістська й літературна майстерність.

На сторінках журналу надруковані твори видатних діячів України й української еміграції, переклади творів відомих зарубіжних письменників, політиків, науковців, подано рецензії на художні твори та наукові праці як українських, так і закордонних авторів. Авторами журналу були О. Бурггардт, О. Думін, Р. Єндик, В. Королів-Старий, В. Кубійович, Ю. Липа, Л. Луців, Є. Маланюк, Л. Мосендз, М. Мухин, О. Ольжич [О. Кандиба], А. Річинський, У. Самчук, С. Сірополко, С. Смаль-Стоцький, О. Стефанович, О. Теліга, І.-К. Федорович-Малицька та ін.

Рецензований покажчик привертає велику увагу дослідників, адже йдеться про відображення матеріалів, які свого часу друкувалися в журналі, що виходив за межами тогочасної УРСР і неупереджено висвітлював події, що відбувалися у світі. Оцінка на його сторінках міжнародних та внутрішньополітичних подій не збігалася з офіційними поглядами, що давалися в радянській пресі. Це посилює значимість рецензованого видання, адже представлені в ньому праці дають можливість об'єктивніше оцінити передвоєнний період, зіставляючи різні погляди на суть подій і фактів. Тим більше, що сам журнал був недоступним для українських читачів, а нині є раритетним.

Позитивним є те, що укладачі намагалися представити "Вістник" як цілісне культурологічне джерело, відбити його багатогранний проблемно-тематичний діапазон, а не заповнити певні "білі плями".

У передмові до покажчика Т. Добко і Б. Ясінський висвітлюють питання історії часопису, видавничі проблеми, наводять статистичні дані про передплату на журнал, його поширення в Західній Україні та зарубіжжі, звертають увагу на структуру видання. Відповідно до неї, представляючи різноматематичні й різножанрові твори українських і зарубіжних авторів з усіх сфер суспільного і культурного життя, Г. Добко

і Б. Ясінський виробили схему відображення матеріалів часопису за систематичним принципом. Матеріал у покажчику розміщено за розділами: "Українська література та зарубіжна література"; "Публіцистика"; "Філософія"; "Політика"; "Економіка"; "Право"; "Культура"; "Мистецтво"; "Літературознавство"... та ін. У розділі "Історія" виділені підрозділи "Україна"; "Українська еміграція"; "Росія. СРСР"; "Інші країни", що дозволяє дослідникові легко знайти потрібний матеріал. У кожному з них твори подано за абеткою авторів та назв. Неабиякою проблемою виявилось представлення творів за алфавітом авторів, адже багато з них підписані псевдонімами і криптонімами.

Мовою бібліографії постає перед користувачами покажчика історія українського народу в період між двома світовими війнами, складна палітра тогочасного галицького суспільно-політичного життя, відгомін міжнародних подій. Тут знаходимо матеріали, що викривають тоталітарну систему в підрадянській Україні, розвінчують культ особи Сталіна, критикують письменників і поетів, які перетворилися на прислужників кривавого режиму, доносять правду про голод в радянській Україні 1932–1933-х рр. Значна увага надавалася питанням Української революції 1917–1920-х рр., спогадам учасників, дослідженню причин поразки і пошуку нових форм боротьби за свою державу.

Розкриттю змісту часопису сприяють анотації, які є толерантними і об'єктивними. Це не так просто було зробити авторам з огляду на емоційність праць Дмитра Донцова. В кожному номері журналу вміщувалася його гостра публіцистична стаття чи наукова праця, огляд або рецензія. Часопис не лише віддзеркалював погляди Д. Донцова, його прихильників і однодумців, а й був трибуною, своєрідним рупором, через який вони поширювали свої ідеї. Саме тут надруковані відомі праці Д. Донцова "Буря над Заходом", "Галицькі перспективи", "Дев'ять років", "Кінець російської революції", "Могікани демократії", "Партія чи Орден?", "Санчо Панца в нашій дійсності", "Уміти сказати "Ні", "Чи Захід?..", "Черета чи еліта", "Памяти великої бунтарки: (Леся Українка)", "Микола Хвильовий" та ін. А його стаття "Козак із мільона свинопасів" про Т. Г. Шевченка може

бути гідним прикладом відповіді усім сучасним нападникам на великого Кобзаря.

Часопис доносить до нас думки про незнищенність, величезний життєствердний заряд української ідеї, про прагнення українського народу в усі часи мати й розбудовувати свою державу.

Багато уваги на сторінках журналу надано особистостям, відомим зарубіжним політикам, письменникам: "Фенікс Іспанії (Лопе де Вега)" О. Грицяя, "Джозеф Конрад" А.Моруа, "Макіавеллі в інших і в нас" М. Островерхи, "Оскар Уайльд про завдання мистецтва" О.Кея, "Ф.К. Шальда" Є.Маланюка, "Бернард Шоу" А. Моруа, "Вальтер Скот" Л. Луціва та ін. Зарубіжні публіцистичні статті П. Гентісона "Італійська молодь", Ж. Меєра "Молодь Єгипту", А.Сюареза "За і проти Ганді" та інші читалися з інтересом, викликали роздуми.

Важливим є, на нашу думку, представлення матеріалів розділу "Хроніка", в якому відображено полеміку з опонентами, аналітичні нотатки, критичні замітки щодо висвітлення тогочасних подій суспільного і громадського життя, дискусію з періодичними виданнями, подано інформацію про відгук світової преси на публікації "Вістника".

Не обійшли увагою автори покажчика рекламні матеріали, які пропагували як сам часопис, так і твори відомих авторів, нові книги та періодичні видання. Аналіз відображених редакційних матеріалів наводить на думку про те, що досвід видання популярного журналу, яким був "Вістник", може бути практично використаний сучасними видавцями.

Розкриттю змісту часопису сприяють допоміжні покажчики: іменний, псевдонімів і криптонімів, назв поетичних творів. Як додаток наведено перелік книжок "Книгозбірні Вістника".

Зауважимо, що бібліографічний покажчик є результатом співпраці фахівців Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та Бібліотеки Конгресу США. Видано його за фінансового сприяння фонду ім. Ксені Кальмук при НТШ Америки, яке надало грант на конкурсній основі.

Дослідницька праця Тетяни Добко та Богдана Ясінського заслуговує високої оцінки. Бібліографічний покажчик змісту "Вістника", поява якого видається об'єктивно необхідною і своєчасною, вводить до наукового обігу величезний масив інформації, що сприятиме науковому вивченню творчої спадщини Дмитра Донцова, дасть змогу багатьом читачам ефективніше скористатися поданими у часописі матеріалами, які й нині не втратили актуальності й наукового значення. Це надзвичайно важлива книжка, яка буде правити за компас для кожного, хто захоче глибше пізнати українську історію й культуру, комплексно дослідити непростий період національної історії. Видання безперечно поживить інтерес науковців і студентської молоді до вивчення та осмислення духовних надбань українського народу і насамперед його ідейних натхненників і провідників, представників науки, письменників, поетів і журналістів, творчий доробок, які реперезентовано на сторінках "Вістника".

Віталій Чижко

ДОСВІД ЕКОНОМІЇ СЛІВ

Брюгген В. Блокноти. – Тернопіль: Джура, 2001. – 116 с.

Вийшли друком "Блокноти" Володимира Брюггена.

Взагалі-то, є афоризми й афоризми. Одні як докучливі серпневі мухи чіпляються до вашої свідомості, заважають думати, відволікають від головного...

Короткі записи В.Брюггена нализуються на вашу свідомість як намистини, вони

складають ніби спресовану бесіду, з якої випущені всі порожні слова й залишені самі лише осіяння.

Максими критика і літератора мають на собі виразний відбиток професійних інтересів. У цьому сенсі "Блокноти" – вагоме доповнення самосвідомості сучасного літературного процесу. Голос

Слово і Час. 2003. №4